

15 Aralık 2016'da Aljazeera Turk'te yayınlanan görüş yazısının tam metnidir.

Problemleri birlikte çözmek

Erhan Erkut

Geçtiğimiz günlerde açıklanan PISA sınav sonuçları, eğitim konuşmaya pek alışık olmayan ülkemizde bile yoğun gündeme rağmen medyada kendisine yer bulabildi. Kişi başına düşen gelir açısından OECD ülkeleri arasında en son sıradakilerden biri olan Türkiye, bu sınavda her zaman ortalamanın altında sonuçlar alıyordu, fakat genellikle alınan puanlar az da olsa artıyordu. 2015 sınavında ise puanlar ciddi bir düşüş gösterdi. Düşen puanlar ile sıralamamız da değişti ve OECD ülkeleri arasında sondan ikinciliğe yerleştik – artık altımızda sadece Meksika bulunuyor.

Ben ortalama puanların düşmesinden daha çok sınavın altı farklı seviyesinde bulunan öğrencilerimizin oranlarını önemsiyorum. Kanımca bu sınavda alınan puanlar önümüzdeki 10-20 yıl içerisinde çıkaracağımız bilim insanlarının, mühendislerin, girişimcilerin, teknolojiye araştırma ve geliştirme yapabilecek bireylerin ve üst düzey yöneticilerin bir öncü göstergesi.

Fen sınavına giren öğrencilerimizin neredeyse yarısı altı seviye içinde en alt seviyede kalmışlar. Buna karşılık maalesef hiçbir öğrencimiz en üst seviyeye çıkamamış. Matematik sınavını alan öğrencilerimizin yarısından fazlası modern topluma tümüyle katılabilmek için gereken temel matematik becerilerinden yoksun. En üst iki düzeyden birisinde olan öğrenci oranımız ise sadece %1. Öğrencilerimizin önemli bir kısmı temel okuryazarlık seviyesinin altında ve toplum liderlerini çıkarma potansiyeli en yüksek olan en üst düzeylerde neredeyse hiç yoklar.

İşbirlikçi problem çözme

Sınav sonuçlarını kaygı verici buldum. Kaygım, şu ana kadar açıklanmış sınav sonuçları ile kısıtlı değil. Sınavın şimdiye kadar ülkemizde bahsedilmediğini düşündüğüm bir boyutu daha var. Üç yılda bir verilen PISA sınavlarında üç temel alan bulunuyor: fen, matematik ve okuma. Bunların yanında her döngüde yeni(likçi) bir alan daha sınava dahil ediliyor. 2012 uygulamasında bu yeni alan “yaratıcı problem çözme” iken, 2015'te “işbirlikçi problem çözme” oldu. Bu dördüncü alana ait veriler 2017'de açıklanacak.

İşbirlikçi problem çözme sınavı öğrencilerin iki veya daha fazla kişi ile birlikte problem çözme yetenek ve becerilerini ölçmenin yanında, eğitim sisteminin gençlerin takım olarak problem çözme becerilerini geliştirmedeki rolünü araştırmayı hedefliyor. Bu dördüncü sınav ülkemiz de dahil olmak üzere PISA sınavını alan 52 ülkede uygulandı.

Peki OECD'nin bu alan tercihi neden önemli? OECD geleceğin dünyası için problem çözmenin öneminin farkında. Dünya Ekonomik Forumu'nun çıkardığı “Mesleklerin Geleceği” raporunda 2015 için en önemli 10 beceri listesine baktığımızda da ilk sırada “ karmaşık problem çözme,” ikinci sırada “başkaları ile uyum,” üçüncü sırada ise “insan yönetimi” olduğunu görüyoruz.

Problem çözme ve takım çalışmasının önemine vurgu yapan tek kaynak Mesleklerin Geleceği raporu değil. ABD'de Okul Kütüphanecileri Derneği, Ulusal Eğitim Derneği, Lego, Microsoft, Pearson, ETS, Intel, HP, Dell, Apple, Crayola ve Cisco gibi 32 üyeden oluşan “21. Yüzyıl Yetkinlikleri” ortak çalışma grubunun ciddi bir çalışma sonrası yayınladığı 21. Yüzyıl

Yetkinlikleri listesine baktığımızda, “Öğrenme ve İnovasyon” başlığının altında “Yaratıcılık ve inovasyon”, “Kritik düşünme ve problem çözme” ve “İletişim ve işbirliği” alt başlıklarını görüyoruz.

Eğitim sistemimiz ve takım çalışması

Gerek Kanada’da gerekse Türkiye’de son 20 yılda onlarca işveren temsilcisi ile görüştim. Hemen hepsi iletişimin, takım çalışmasının, eleştirel düşünmenin ve problem çözmenin önemini vurguladı ve bu becerileri kendi kurumlarının geleceği için en önemli beceriler arasında saydılar. Kanımca OECD PISA 2015 sınavına işbirlikçi problem çözme alanını ekleyerek çok doğru bir iş yaptı. Peki öğrencilerimizin bu alandaki performansı nasıl olacak?

PISA 2015 işbirlikçi problem çözme sınavı sonuçları 2017 içerisinde yayınlanacak. Fakat son 10 yılda Türkiye’deki öğretim üyeliği, dekanlık ve rektörlük deneyimlerime dayanarak, eğitim sistemimizden geçen öğrencilerin takım çalışması becerileri hakkında bazı şeyler söyleyebileceğimi düşünüyorum. Kültürümüz bireyci bir kültür olmamakla birlikte kolektivist bir kültür de değil. Belki de kültürümüz için yapılabilecek en iyi tanım, “kabileci” olabilir. Ortak özellikler paylaştığımız küçük bir grup içinde birlikte çalışmaya çok yatkın olmakla beraber, tanımadığımız kişiler ile birlikte çalışmaya pek sıcak bakmıyoruz. Eğitimin hedefi, insanların davranışlarını değiştirmektir. Ülkemizde eğitim, tarım devrimi öncesinde tüm dünyada görülen kabileci davranışları değiştirmeyi pek başaramamış gibi görünüyor. Tanımadığımız bireylere güvenmiyor, onlarla birlikte bir şeyler başarabileceğimize ihtimal vermiyoruz.

Bu kültürel arka planın sonucu olarak üniversitede sınıflı takımlara bölüp proje yaptırma girişimi ilginç bir sosyal deneye dönüşüyor. Takımları tesadüfi olarak seçerseniz, takım üyeleri önce şaşırıp sizi takımları değiştirmeniz (ve onları tanıdıkları öğrenciler ile aynı takıma koymanız) konusunda ikna etmeye çalışıyorlar. Sonra birkaç hafta takımlardan pek ses çıkmıyor. Bu süre içinde çalıştıklarını sanıyorsunuz, oysa sizin fikir değiştirmenizi bekliyorlar. Takımların değişmeyeceğine ve projenin iptal olmayacağına ikna olunca ilk toplantıyı yapmaya çalışıyorlar. Takımların bir kısmı toplanamıyor, bir kısmının da ilk toplantısında kavga çıkıyor. Birçok takımdan farklı şikayetler gelmeye başlıyor. Bazı öğrenciler takımdan vazgeçip projeyi bireysel yapmayı öneriyor. Sonunda projeyi takımdaki en iddialı bir veya iki öğrenci yapıyor. Birbirlerini değerlendirmelerini isterseniz herkesin eşit miktarda çalıştığını söylüyorlar. Fakat takımların önemli bir kısmının üyelerinin birbirleri ile bir daha konuşmadığını da gözlemleyebiliyorsunuz.

Bu biraz karikatürize edilmiş örnek maalesef birçok takımın deneyimlerinden öğeler içeriyor. Mutlaka istisnalar var. Örneğin ülkemizde 40 civarındaki International Baccalaureate (IB) programından veya yenilikçi programlar uygulamaya çalışan bazı okullardan gelen öğrencilerin takım çalışması becerileri gelişmiş. Fakat maalesef tipik Türk lise mezunu takım çalışmasına hazır değil. Açıklanmış olan PISA sınav sonuçlarından öğrencilerimizin fen ve matematikte problem çözme becerilerinin pek gelişmemiş olduğunu zaten görebiliyoruz. Bunun yanına yine gelişmemiş olan takım çalışması becerilerini de eklersek, işbirlikçi problem çözme sınavında başarılı olmamızın sürpriz olacağı sonucuna varabiliriz.

Türk öğrencilerinin ham zeka olarak hiçbir ülkenin öğrencilerinden geri olmadığını düşünüyorum. Fakat eğitim sistemimiz bu kapasiteyi gerektiği şekilde geliştirip potansiyeline ulaştırabilmekten çok uzak. Dolayısıyla da insanlarımız hak ettikleri yere gelemiyorlar. En kısa zamanda içerik ve kazanım odaklı eğitimden uygulama, yetkinlik ve beceri odaklı eğitime

geçmemiz gerekiyor. Anaokulundan başlayarak geliştirmemiz gereken yetkinliklerin içinde mutlaka takım çalışması, çatışma çözümleri, koordinasyon, proje planlama, zaman yönetimi olmalı.

Ülkemizdeki refah ve mutluluk düzeyini artırmak istiyorsak, eğitim sistemimizi evrensel eğitim prensipleri doğrultusunda 21. yüzyılın beklentilerini gözetenek yeniden tasarlamalıyız. Büyük hedefler için birlikte çalışmanın önemini kavramış ve birlikte başarmanın tadına varmış bireylere ihtiyacımız var. Bir Afrika atasözü ile bitirelim:

“Hızlı gitmek istiyorsan, yalnız git... Ama eğer uzağa gitmek istiyorsan, işte o zaman insanlarla birlikte ol.”